

После 28 година од пада Берлинског зида, подижу се нови

Од Видовца
-11. новембра 2017.

Мало је догађаја у историји који су неким симболичним гестом толико променили свет, колико је то било **рушење Берлинског зида**. Последице рушења тог зида биле су уједињење Немачке, распад Совјетског Савеза у петнаест независних држава и колапс комунизма заједно са готово целим комунистичким блоком на Истоку Европе. Распале су се мирним путем Чехословачка, и у крвавом грађанском рату Југославија, НАТО и Европска унија добиле су простор за проширење јер више није било Варшавског савеза, а либерализам и капитализам су преовладали светом, што је све довело до краја хладног рата. Како више пролази време, теорија шкотског историчара **Нила Фергусона** да се пад Берлинског зида десио 1979. године, а да је десет година касије (9 и 10 новембра) то свима постала видљива промена, добија све више присталица. Подсећања ради, **повратком у ту 1979. годину Фергусон је у исламској револуцији у Техерану, заокретом у економској политици кинеског председника Денг Сјаопинга (исте године био први лидер комунистичке Кине који је посетио САД), доласку на власт Маргарет Тачер у Великој Британији и инвазији Совјетског Савеза на Авганистан видео крај света који смо познавали после Другог светског рата.**

Од пада Берлинског зида најмање је профитирала Европа, односно Европска унија. Уместо да продубе европске интеграције и учине одлучније кораке ка федерализацији, и тиме тадашњој дванаесточланој ЕУ омогуће да постане такмац водећим светским силама, то се није десило. Нико ту, у том савезу никада није никоме веровао и поверење никада није живело у односима Берлина, Лондона, Париза и Рима, већ само минимум интереса око којег се могло договорити.

На папиру је је пре 28 година почињало време Европе, време слогана Европа Европљанима, без Американца и Руса, без Запада и Истока. Нико од лидера, међутим, како ондашњих, као ни оних који су прошли или су сада у кабинетима где се одлучује о нашим судбинама, није се усудио да крене путем политичког уједињења Европе. Прилика је била више него јединствена, нарочито у последњој деценији прошлог века, и нису Европљанима за одсуство визије и вере у заједнички пројекат који је од ЕУ могао да створи једног од најјачих планетарних субјеката, криви ни Американци ни Руси. Американци су били толико опијени тријумфом над Совјетским Савезом, сматрајући питање Европе за њих, решеним. Истовремено, тешко је и помислити и поверовати да ће у неко догледније време Русија бити тако слаба и беспомоћна као што је била у последњим годинама 20.века.

Тачно пре двадесет и осам година (9 и 10 новембра) срушен је Берлински зид. Срушен је пред фуриозним налетом стотина хиљада Немаца, чему су претходили догађаји током којих је социјализам почео да пуца по свим шавовима. У Совјетском Савезу увелико је спровођена „перестројка“ Михаила Горбачова, а на Западу, првенствено у Бону, убрзано је вршена припрема за „догађај века“, односно уједињење Немачке.

Неки ће сматрати да је тада кренуло остваривање Новог светског поретка који је требало да доведе до краја историје, како је то амерички друштвени историчар **Френсис Фукујама** најављивао, до коначне победе САД и успостављања англоамеричке културе и цивилизације као доминантне. Део овог процеса, у доброј мери се и остварио, али предвидети крај нечему тако динамичном као што је историјски процес, било је заиста храбро.

Падом Берлинског зида почео је активно да се спроводи процес глобализације. Истовремено, Немачка, губитница Другог светског рата, 'одлежала ' је своју казну и поново се ујединила, несумњиво под диригентском палицом Американаца.

Новембра 1989. нестала је најпознатија, јединствена грађевина од бетона и челика која је четири деценије представљала симбол хладноратовске поделе. Била је то **граница Истока и Запада**, која је раздвајала не само један народ и једну земљу него и Европу, породице, идеологије, начин живота.

Био је то преломни догађај у новијој историји Европе и света. Многи савремени политичари и историчари сматрају да од тог догађаја почиње ново историјско одбројавање и нова ера у европској и светској историји.

Није мали број ни оних који оцењују да све оно што се дешавало следећих двадесет и осам година, посредно или непосредно, носи своје извориште управо у том догађају. А подсећања ради – у последњих четврт века дошло је до великих промена на европској и светској политичкој позорници, неке земље су нестале са географске карте, друге су се на истој појавиле, што све заједно, нажалост, није текло безболно, а у неким случајевима и уз ратове и проливање крви. И дан-данас се ратује у поједним деловима света. Живимо у времену велике економске и политичке несигурности, драстичног пада морала у најширем смислу те речи, **суноврату система вредности. Човек је човеку постао вук.**

Берлин је био подељен град, као резултат договора савезника у Другом светском рату, око питања шта урадити са пораженом Хитлеровом Немачком. Док је једним делом државе и града Берлина управљао СССР, другим делом су управљале САД, Велика Британија и Француска. Берлин је био територија дубоко унутар совјетске окупационе зоне, али то није представљало препреку западним савезницима да "њихов" део Берлина постане бољи и економски много развијенији, можда и најважније, тај део Берлина био је слободнији. Становници источног дела Берлина по сваку цену су се желели домоћи западног дела града због тамошњих бољих услова живота. Између 1949. и 1962. године око 2,5 милиона људи са источне стране Берлина прешло је на западну. Како би зауставиле овај егзодус, комунистичке власти у Источној Немачкој одлучују се на изградњу зида, а на ову идеју дошао је источнонемачки политичар и комуниста **Валтер Улбрихт** који је то на крају лично и затражио од совјетског лидера **Никите Хрушова.**

Берлински зид изграђен је у време најжешће конфронтације двају блокова, у доба када је хладни рат био на свом врхунцу. Његов костур од бетона и челика завршен је у рекордно кратком року, за само једну ноћ између 12. и 13. августа **1961.** године, да би касније био утврђиван, дограђиван и ојачаван. **Био је дуг 155 километара, висок у просеку 3,5 метра. Имао је 300 осматрачница, чувало га је 14.000 источнонемачких граничара. На неким местима био је ојачан бодљикавом жицом и минским пољима. Пресецао је берлинске улице, тргове, скверове, надземну и подземну железницу.**

Тадашње власти Источне Немачке одлучиле на изградњу зида због – одлива мозга. Тоталитарни систем, потпуно под контролом Москве, није могао да пружи становницима оне погодности и слободе које су постојале на Западу. Међу емигрантима су углавном били академски образовани грађани, научници, инжењери, лекари, учитељи.

Зид заиста зауставља одлив Источних Немаца на Запад. Делећи град на два дела, породице и пријатеље, ограничавајући слободу кретања, **Берлински зид ће се три деценије протезати кроз цео Берлин, дуж 43 километара дуге линије раздвајања. А током овог периода, само пет хиљада најхрабријих ће успети да се пробије на другу страну.**

Зид је иначе грађен и реконструисан у четири таласа. Након реконструкције 1975. године, састојао се од 45.000 бетонских елемената, високих 3,6 и широких 1,2 метра. Елементи су прављени тако да се не могу срушити аутомобилом, али да не представљају препреку за совјетска оклопна возила, у случају потребе за инвазијом. Изнад блокова је постављена греда са бодљикавом жицом која је служила да заустави пребеге, а зид је био под непрекидном војном стражом.

Совјетска империја се срушила заједно са зидом, али накнадне анализе показују да комунистички блок није био у тако безнадежном положају како се чини. И да је пресудну улогу ипак играо мањак слободе.

Као и све са зидом и око њега током Хладног рата, и овај догађај представљао је снажан симбол. Рушење зида означило је крај ДДР-а и источнонемачког комунизма, а поновно уједињење Немачке било је неизбежно. Пад зида је за милионе Европљана значио крах Совјетског Савеза и читавог низа марионетских режима. Но, снага Варшавског пакта у том тренутку није била тако мала као што се данас чини. Мада у рецесији, економије Истока ће заиста пропасти тек током последњег, транзиционог периода, а војна надмоћ Истока у односу на НАТО све до Заливског рата није била доведена у питање. Према подацима из књиге **"Тајна историја XX века"**, крај осамдесетих је био златно доба и за комунистичке тајне службе које су надиграле Американце на готово свим фронтovima.

Историја показује да заправо ни системи, ни државе, нити сукобљене стране нису толико дуговечни као теме које покрећу и инспиришу милионе. Зато тако често иста места играју опречне улоге. Тако је Берлин, некадашње средиште нацистичке империје, централа Зла, у другој половини XX века постао симбол поделе света на два дела. А данас, четврт века касније, представља град слободе, град креативности и напретка.

Нимало случајно, дан након пада Берлинског зида, обележава се Светски дан науке за мир и развој.

Током летњих месеци те 1989, дошло је до масовног бекства грађана Немачке ДР, Мађарске и Чехословачке на Запад – најпре у Аустрију која је отворила своје границе, а одатле даље у СР Немачку. Многи су нашли уточиште у амбасадама западних земаља. Све је „мирисало“ да се спрема нешто велико, да су на прагу догађаји који ће променити европску и светску историју. **Рушење зида је започело у ноћи 9. новембра 1989. године, историјском иронијом, тачно 51 годину од монструозне Кристалне ноћи, кад су, у предвечерје Другог светског рата, нацистички СА одреди спровели погром Јевреја широм Немачке и Аустрије.**

Док је на Западу рушење зида слављено као победа над Совјетским Савезом, на Истоку су осећања била помешана: и срећа и туга, у зависности од простора и поједних земаља Варшавског пакта.

У бившој Југославији у то време владала је потпуна конфузија, у зависности од републике до републике, догађај је био прихватан различито. У Србији је становништво било збуњено, док су политичари, што ће се показати ускоро били недорасли да се носе са изазовима "новог доба". У тадашњој југословенској јавности почеле су да круже приче о плановима илити завери Запада за рушење "пост – Титове државе". **Какогод, на дан уједињења две Немачке, Југославији је истекао рок трајања. Рушење Берлинског зида учинило је посредничку улогу Југославије непотребном, након чега више није било потребе за земљом која је била мост између Истока и Запада.** Скоро тридесет година касније, широм Европе ничу ограде, Европа будућности, заправо може бити Европа зидова. **Интересантно је да Мађари, Пољаци, Словаци и други који су се толико борили да се сруше зидови око њих, сада подижу ограде на неке друге.**

И као по оној народној: док једном не сване, другом не смркне. Рушење Берлинског зида означило је крај Совјетског Савеза, Западна алијанса победила је у "хладном рату", а Русија изгубила на идеолошком плану. **У земљама Источне Европе тада отпочиње процес "транзиције" у којој су се огромна добра и капитал прелили са Истока на Запад.** **Срушен је биполарни свет и на планети је остала само једна супер сила – САД.** **Тиме су многе земље остале без заштите, а америчка спољна политика је у многим деловима света играла двоструку игру, изазивајући ратове и постепено гурајући читав свет у политички, економски и финансијски хаос, који ће че "крчкати" четврт века, да би кулминација такве наопаке политике наступила у нашем савременом добу.** Читав свет је запао у кризу невиђених разера којој се не види крај и која се сваким даном све више разбукатава добијајући нове обресе. Отуда, негативни ефекти рушења Берлинског зида трају и данас уз велико питање како ће се све то на крају завршити. Можда и новим сукобима и ратом који ће захватити целу планету, до чега, надамо се сви ипак неће доћи.

Остоја Војиновић

ВИДОВДАН